NR. 4 - 20. FEBRUAR 2009 - 144. ÅRGANG

LUTHERSK KIRKETIDENDE

INNHOLD

Kunsten å snekre en preken - i fastetiden... / Takk til Halvor Nordhaug / Imam Noor Ahmad Noor: "Derfor er fasten viktig for oss" / "Kirker i Norge" / Fra bokfronten / Fra bispedømmerådene og Kirkedepartementet

SØNDAGSTEKSTEN

Skjærtorsdag - Ernst-Modest Herdieckerhoff
Langfredag - Hilde Barsnes
Langfredag aftan - Tore Skjæveland

... det farligste av alt er å preke til andre prester.

Kunsten å snekre en preken – i fastetiden...

- "Hva skjer i denne prekenen?" - "Hva ser jeg du gjør når du preker?" - "Er det overensstemmelse mellom teologien jeg som teolog står for, og den teologien som mine prekener uttrykker?"

Kurset heter "Kunsten å snekre en preken... - med prostiet som verksted". Nesten 90 prester bruker dette året dyrebar tid på å reflektere over og arbeide med sin egen prekenpraksis - med hele prekenprosessen, forberedelsene, fram-

føringen og teologien som uttrykkes i den enkeltes prekener. Og de kommer ikke alene. Hele prostier er med, slik at det lokale fellesskapet går inn i en prosess sammen, som forhåpentligvis kan få gode ringvirkninger også når andre ting enn prekener står på kartet.

I dette kurset jobber vi mye med å beskrive uten å altfor raskt begynne å vurdere og evaluere. Svært mange av oss har lett for å blande de tingene - slik at i det vi responderer eller beskriver noe vi har hørt eller sett, så ligger vår egen tolkning og vurdering av det hele allerede innbakt. "Hun holdt en levende og livsnær preken." "Han var fjern og uengasjert." I stedet for å beskrive hva vi så eller hørte - av mimikk, kroppsspråk, adressering, stemmebruk osv. og gjøre oss selv bevisst på vår egen tolkning, kan vi være raske til å felle dommer. Det sier jeg både av erfaring og fordi jeg antar at vi prester har en normativ impuls i ryggraden mer enn mange andre yrkesgrupper...

I vår tid henger autoritet tett sammen med troverdighet og ekthet.

For min del synes jeg det farligste av alt er å preke til andre prester. Jeg føler meg gjennomskuet og strengt vurdert med en gang (kanskje helt uten grunn). Men hvis vi som kollegafellesskap, for eksempel i et prosti, kan klare å arbeide med egne og kollegers prekener med forskerens beskrivende blikk og en litt lekende holdning, så erfarer vi på kurset at det kan bli mindre skummelt å legge fram sitt eget. Og at det gjør noe godt med oss å få nye blikk, nye ord, nye perspektiver på egen prekenpraksis - både gjennom de andre, og gjennom det jeg selv oppdager når jeg går inn i det. Anbefales utprøvd av flere ☺.

Vi går inn i fastetiden nå. Jeg opplever det som en stor utfordring for prekenen. Fastetiden er viktig for meg - både for min egen tro og for det jeg tenker kirken skal møte de som kommer til den, med. Samtidig rommer fastetiden noen tekster og noen anliggender som fort setter menneskelige erfaringer på spissen: En tid for selvransakelse, bot og forsakelse, kamp mot det onde i oss og rundt oss, kan bli destruktiv kost for en selvforakt med et politi-Gudsbilde i bagasjen. Denne tid kan også bli en fristelse for moralisten i oss. Og kanskje for aktivisten, som hviler mer i gjerningene enn i nåden?

Profeten utfordrer oss jo på å handle: "Nei, slik er fasten som jeg vil ha: at du løslater dem som med urett er lenket, sprenger båndene i åket og setter de undertrykte fri, ja, bryter hvert åk i stykker, at du deler ditt brød med dem som sulter, og lar hjemløse stakkarer komme i hus, at du sørger for klær når du ser en naken, og ikke svikter dine egne. Da skal ditt lys bryte fram som når dagen gryr, dine sår skal snart leges og gro. Din rettferd skal gå foran deg og Herrens herlighet følge etter deg."

I vår tid henger autoritet tett sammen med troverdighet og ekthet. At det oppleves en sammenheng mellom liv og lære. Bibelen sier da også at sånn skal det være. Derfor kan vi aldri slutte å la oss utfordre av slike tekster. "Bli ikke trette av å gjøre det gode!"

Men så blir vi trette. Noen er allerede altfor trette - også blant oss prester. Fordi arbeidet eller livet som helhet ble for krevende. Fordi vårt Gudsbilde eller selvbilde er utmattende i seg selv. Fordi vissheten om hvor forskjellige de er, og hvor ulikt de hører, de menneskene som forkynnelsen skal kommunisere med, gjør oss motløse på prekenens vegne. Fordi verden går av skaftet, og vi vet ikke hva vi skal gjøre med det. Fordi vi ikke vet hvordan vi skal leve ut, eller preke om, å ta vårt kors opp, fornekte oss selv, kjempe mot det onde.

Også i fastetiden må vi høre evangeliet og nåden tydelig. Høre det selv, og gi det videre. Selv om vi ikke kan si alt, hver eneste søndag. Men det kan være lurt å gi fastetiden en liten bruksanvisning, være tydelig på at vi vet om i hvert fall noen av de mange forskjellige måtene den kan oppleves på. Uten å bli så redde for å tråkke noen på tærne eller legge lista for høyt, at vi blir helt utydelige. Der har vi i hvert fall lite forbilder i Bibelen.

Jeg misunner litt mine muslimske venner deres Ramadan. Dem jeg kjenner, opplever fastetiden som krevende, men god og meningsfull. Og når jeg spør jentene, sier de at det ikke bikker over i askese, slanking og negativ kroppsfokusering - lange kvelder veier opp, med god mat, fest og fellesskap. De opplever at de blir slitne, at det er hardt, at noen situasjoner i forhold til omgivelsene blir vanskelige - men også at de blir respektert, at de blir tyde-

lige, at de er del av noe større, at Gud oppleves veldig nærværende.

Mange av oss må velge å løse fastetiden annerledes, av ulike grunner. Kanskje har vi TV-fri, shoppe-fri, alkohol- og snop-fri, mer penger vi gir bort, mer tid til bønn. Kanskje er noe av det viktigste i fastetiden å øve oss i og inspirere til viljen til å velge og velge bort. Viljen til å forsake noe for å kunne ha noe annet i fokus. Viljen til å ta ondskapen, urettferdigheten og lidelsen på alvor. Viljen til å både ta en reise innover, i vårt eget liv og egen tro - både som mennesker og som forkynnere. Prøve å gi Gud større spillerom i våre liv. Og mennesker - gjennom viljen til reisen utover, i solidarisk handling. - Yes we can ☺.

Jeg misunner litt mine muslimske venner deres Ramadan.

SUNNIVA GYLVER
sunniva@gylver.no

Takk til Halvor Nordhaug

Halvor Nordhaug vigsles 8. mars til biskop i Bjørgvin og har sagt fra seg sitt verv som redaktør i Luthersk Kirketidende. Han begynte i bladet i 1993, mens han var menighetsprest i Ås, og har gjennom mer enn 15 år bidratt med innsiktsfulle, sentrale og profilerte artikler til kirkelige og teologiske emner. Nordhaug er ikke redd for å ytre seg klart og gi tydelig veiledning i vanskelige spørsmål, og han er samtidig en dialogens og samarbeidets mann, med evne til å bekrefte på tvers av uenighet. Kirken har gitt ham et overveldende votum i nominasjonsprosessene i både Møre og Bjørgvin. Vi er trygge på at både Bjørgvin og Den norske kirke for øvrig vil nyte godt av hans brede kirkelige erfaring, hans solide innsikt i teologi og kirkeliv og hans lange fartstid i formingen og forberedelsen av studenter til kirkelig tjeneste. Du vil bli savnet av dine redaksjonskolleger, Halvor, og også av bladets lesere. Vi takker deg varmt for innsatsen og for fellesskapet!

Sunniva Gylver *Harald Hegstad* *Jan Otto Myrseth*

Imam Noor Ahmad Noor: "Derfor er fasten viktig for oss"

AV SUNNIVA GYLVER

Fasten ser i vår tid ut til å stå sterkere i flere andre religioner enn vår. Det kan handle om mange ting, både historisk og aktuelt. Forsakelse generelt er en utfordring i vårt rike forbrukersamfunn, fokus er vanskelig når mulighetene er så uendelig mange; det å avstå fra næring kan være problematisk i en sammenheng hvor mange sliter med kropp og spiseforstyrrelser. I nyere tid har flere funnet nye måter å praktisere faste på - som shoppe-faste, TV-faste, nett-faste, godis-faste. Likevel er vi langt unna det sterke uttrykket for fasten som vi for eksempel finner i islam. Vi spurte en av imamene i Norge hvorfor fasten er så viktig:

- Hva er ditt beste Ramadan-minne fra i år?
Imam Noor Ahmad Noor fra moskeen Idara-Minhaj-uhl-Quran tenker et øyeblikk. - "Det var da vi hadde et iftar-måltid (bryte fasten) i moskeen, med kristne, jødiske, hinduistiske og sikhkittiske gjester. God mat og god dialog."

- Hva er det vanskeligste med fasten?
- "Nå synes jeg ikke noe er vanskelig med den. Det er en treningssak. Det var vanskelig da jeg var yngre, men nå går det lett. Som barn blir man ofte gradvis med på fasten - den er ikke obligatorisk før man regnes som voksen - fra 15-årsalderen."

- Kan du gi oss et lite ekskurs i hva fasten betyr for deg som muslim?
- "Det å faste i Ramadan-måneden er en av søylene i Islam. Koranen sier om fastetidens ånd: *"Dere som tror, det er foreskrevet dere å faste, slik det var foreskrevet dem som levde før dere, så dere må bli gudfryktige"* (sure 2, 138).

Helt bokstavelig innebærer det å faste å avstå fullstendig fra mat, drikke, sex og røyking, fra soloppgang til solnedgang, gjennom hele fastemåneden Ramadan, den 9.måned av det muslimske året.

Som alt levende, har fasten en kropp og en sjel. Det ytre krav om å avstå fra mat, vann, sex osv., er fastens "kropp". Fromhet er fastens "sjel". Hvis vi ikke gjennom fasten øver oss i å foredle vår karakter, vil vår faste bli som en kropp uten sjel. Fasten renser kroppen vår for urenhet. På samme måte skal den rense våre hjerter og sinn fra ale urene tanker, usømmelige begjær og ubeherskete følelser.

Den hellige profet Muhammad (Fred være med ham) så en kvinne som fastet den dagen (ikke under Ramadan) og samtidig misbrukte/mishandlet sin tjenestepike. Den hellige profet Muhammad (Fred være med ham) irettesatte henne og sa hun skulle bryte fasten. Kvinnen protesterte: "Men jeg faster jo i dag." Den hellige profet Muhammad (Fred være med

ham) sa: "Men ble ikke fasten din brutt/ødelagt av mishandlingen du utsatte den stakkars piken for?"

Imam Jafar Sadiq har sagt: "Din fastedag skal ikke være som andre vanlige dager. Når du faster, skal alle sansene; øyne, ører, tunge, hender og føtter, faste med deg." Hvordan?
"Øynene: Hold øynene vekk fra ulovlige ting og gjenstander; sørg for at denne vakreste gaven fra Gud brukes på riktig måte og med fromhet, og les Koranen. Ørene: Unngå å høre på sladder, løgner, falske påstander og obskøne temaer. Lytt til prekener og undervisning osv. Tungen: Ikke fortell løgner eller ubrukelige historier, ikke spre rykter eller ødeleggende sladder om andre mennesker, hold deg vekk fra falskhet. Bruk ordets makt til å spre Guds ord og skape godvilje i samfunnet. Hendene: Du skal ikke skade andre med dine handlinger; prøv heller å hjelpe dem så godt du kan. Føttene: Ikke gå mot forbudte steder, som barer og kinoer. Ikke løp mellom folk på en måte som kan skape konflikt. Gå mot de steder hvor Gud blir husket/tilbedt og strev etter å bringe folk sammen. Og over alt dette: Ditt hjerte og sinn må være med deg i fasten. For faste - i sin dypere mening - vil ikke være fullkommen hvis ikke dine tanker, dine følelser, dine handlinger - kort sagt alle aspekter av ditt liv - blir renset og fri for skam.

En forklaring på den åndelige/spirituelle betydning av den Islamske fastetiden: Den lærer mennesket prinsippet om oppriktig kjærlighet. For når mennesket holder fasten, gjør mennesket det ut fra dyp kjærlighet til Gud. Og det mennesket som virkelig elsker Gud, er et menneske som virkelig vet hva kjærlighet er. Fasten gir mennesket et skapende håp og et optimistisk syn på livet, for når mennesket faster, er det med et ønske om å behage Gud og en lengsel etter Guds nåde. Fasten danner i mennesket den gode dyd av sann tilbedelse, ærlig hengivelse og nærhet til Gud. For når mennesket faster, gjøres det for Gud og Guds sak. Fasten gir i mennesket en årvåken og sunn samvittighet; fordi den fastende holder fasten både i det skjulte og offentlig. Når det gjelder fasten, er det ingen verdslig autoritet som kontrollerer den fastendes atferd eller tvinger vedkommende til å faste. Fasten overholdes for å behage Gud og tilfredsstille egen samvittighet, gjennom å være trofast både i det skjulte og ute i det offentlige rom. Det er ingen bedre måte å dyrke fram den sunne samvittigheten på.

Fasten lærer mennesket tålmodighet og uselviskhet. Gjennom fasten vil den fastende kjenne forsakelsens smerte, men utholde den. Fasten er en god lærer i å praktisere moderasjon og viljestyrke. Fasten gir mennesket en gjennomsiktig sjel, et klart sinn og en lett kropp. Den viser mennesket en ny måte å spare og økonomisere/budsjettere/planlegge på. Den dyktiggjør mennesket i en form for moden tilpasning. Det er lett å forstå når vi ser på hvordan fasten kan få mennesket til å forandre sin hverdagsrytmen sin fullstendig. Fasten forankrer mennesket i disiplin og sunn overlevelse. Den skaper i mennesket en sann ånd av tilhørighet, enhet og fellesskap, av likeverd overfor Gud og loven. Fasten er et guddommelig bud for selvutvikling og selvkontroll.

Konklusjon: Fasten innebærer å bli "Muttaqi" - det vil si et menneske som har ærefrykt for Gud. Uten tvil har faste også helsemessige og spirituelle gevinster, men vi må aldri miste av syne fastens hovedmål. Ramadan skaper et rom for vår felles trening og karakterutvikling. Muslimer skal utvikle og leve ut de gode tingene vi lærer gjennom Ramadan, hele resten av året. Siden det å bygge opp vår karakter er en hard, lang og kontinuerlig prosess, gjentas Ramadan hvert år som en påminnelse og hjelp. Vi må vurdere vår egen overholdelse av fasten ut fra den standard som beskrives i Koranen."

”Kirker i Norge”

AV HELGE STORSET

Dette er ingen bokmelding, men et begeistret utrop. Det store bokverket som ble lansert omkring tusenårsskiftet, ”Kirker i Norge”, er nå utkommet med sitt 6. og angivelig siste bind. Opprinnelig var det bebudet 8 bind. Det har vært en del forsinkelser underveis, men verket har vært vel verdt å vente på! Og skulle det bli aktuelt å komme med flere bind, skal de være velkomne. For dette er blitt et makeløst verk! Det tekstlige innholdet er grundig og svært interessant. Men det som hever dette verket til de store høyder, etter min mening, er fotograferingen. For Jiri Havran fotograferer i ordets egentligste forstand. Han skriver med lys! Lyssettingen, den være seg kunstig eller naturlig, er fanget inn av en kunstner. Det er ganske enkelt fremragende. Dette verket lar byggene selv komme til orde, både gjennom bilder og gjennom tekst. Og de forteller Norges historie. Vi kommer på en helt annen måte enn i den politiske historien under huden på nordmenn før oss. Ja, også oss selv. For det siste bindet tar for seg 1900-tallet. Her er det arkitekturprofessor Einar Dahle som på en var måte tar oss med inn i bygg etter bygg og lar dem tale til oss. Har jeg en rolig stund en søndags ettermiddag, tar jeg disse bøkene frem. For det vil den gjøre som er interessert i historie, arkitektur og fotografering. For her er alle tre ingredienser bakt sammen i ett skjellsettende verk.

FRA BOKFRONTEN

GTR Det gamle testamentet revidert med oversetternes kommentarer.

Bind 1: 1 Samuel, Mika, Hosea, Joel.
Bind 2: 1. Mosebok 1-5, Jesaja 1-39, Utvalg fra Salmenes bok.
Karl Ove Knausgård: Litterære strukturer i urhistorien.
Det Norske Bibelselskap, 2008.

For en stund siden gikk opp for meg at jeg faktisk *ventet i spenning* på prøveoversettelsene av Det gamle testamentet fra Det Norske Bibelselskap, og jeg måtte innrømme for meg selv – og nå for verden – at jeg nok er en (fag)nerd! (Jeg burde kanskje tatt hintet for noen år siden da jeg satt tjue minutter, minst, og diskuterte med en kollega om en bestemt bokstav i den store Jesaja-rullen fra Qumran, 1QIsa[a], var en resh eller en dalet (en r eller en d), og koste meg med det; men det er en annen historie.) Jeg var spent på prøveoversettelsene og særlig på tre spørsmål: Jomfruen som skal føde en sønn i Jesaja 7,14, er hun fremdeles "jomfru", eller er hun nå en ung kvinne? Det første mennesket formet av jord fra marken i 1 Mos 2,7 er han en mann eller nå et (mer) kjønnsnøytralt "menneske"? Begge disse oversettelsesspørsmålene diskuterer jeg igjen og igjen med studentene "mine". Det siste spørsmålet ligger nærmere mitt eget forskningsfelt: Sier Gud i Hosea 1,9 "jeg er Gud og ikke et menneske," eller innrømmer Gud nå at Gud er Gud og "ikke en mann"?

En anmeldelse av nye bibeloversettelser burde selvsagt diskutere og vurdere resultatene av oversettelsesarbeidet, de foreliggende tekstene, men det er ikke mulig i denne sammenhengen å gå inn i hver enkelt tekst, ei heller hver enkelt bibelbok. I stedet vil jeg her gi en kort presentasjon av prøveoversettelsene, hva som er hovedideen bak dem, og hva bøkene inneholder. Noen av endringene som er gjort i oversettelsen av 1 Mos 1-3, vil bli hentet frem som eksempler.

Det Norske Bibelselskapet har i år gitt ut prøveoversettelser av deler av Det gamle testamentet i to bind, slik de for noen år tilbake gav ut prøveoversettelser av deler av det nye testamentet. Første bind av *GTR* (Det gamle testamentet revidert) inneholder oversettelser av 1 Samuel, Mika, Hosea og Joel. Bind to inneholder oversettelser av 1. Mosebok 1-5, Jesaja 1-39, utvalg fra Salmens bok samt en veldig spennende artikkel "Litterære strukturer i urhistorien" av forfatter Karl Ove Knausgård. Artikkelen åpner slik: "I begynnelsen skapte Gud himmelen og jorden. Eller gjorde han

egentlig det. Står det ikke egentlig...?" (Bd 2, s. 152.) Herfra tar Knaugsård oss med inn refleksjoner over ulike utfordringer knyttet til det å oversette bibeltekst. Jeg fasineres av denne formuleringen: "Mulighetene [ulike oversettelsesmuligheter] tilhører grunnteksten og er konstante, løsningene man velger, tilhører samtiden og er foranderlig." (Bd 2, s. 152.)

"Hensikten med prøveutgivelsen av deler av GT er å teste slitestyrken i de valg man har gjort. Selv om prinsippene for revisjonen ligger fast, vil man gjennom utgivelsen samle erfaringer og reaksjoner og vurdere disse med tanke på den endelige teksten." (Bind 1. s. 8.) Det oppgis videre både en postadresse og e-postadresse for lesere som har merknader til prøveoversettelsene, noe som viser alvoret i ønsket om respons. Prinsippene for revisjonen er de samme som for den tidligere revisjonen av NT og gjengis ikke i sin helhet i de foreliggende bindene, men noen hovedprinsipp løftes frem. Ønsket om "en oversettelse som *følger den hebraiske teksten tettere* (mer 'konkordant')" understrekes. Videre ønsker man en "oversettelse som er *oppdatert i forhold til den nyeste norske språkutviklingen* ... en bibeltekst der kildetekstenes *kulturelle annerledeshet,* også det som kan oppleves som fremmed, ... blir mer synlig. Man ønsker videre å ta i betrakting *ny kunnskap om bibelteksten,* spesielt fra nyere forskning på bibelhebraiske manuskripter." (Bind 1 s.8.) Jeg slutter meg uten forbehold til disse prinsippene og er glad for hva de medfører for de konkrete oversettelsene. I Jes 7,14 leser vi nå "Se, den unge kvinnen skal bli med barn og føde en sønn ..." En oversettelse som er trofast mot den hebraiske teksten. Videre former Gud nå "mennesket av støv fra åkerlandet... " i 1 Mos 2,7. Det er *mennesket* som blir satt i Edens hage. Det er om *mennesket* det sies at det ikke er godt "å være alene." Ikke før skapelsen av kvinnen finner sted i 1 Mos 2,21 identifiseres dette mennesket som en mann. Igjen, denne oversettelsen ligger nærmere den hebraiske teksten. Gud former *adam* (menneske) av støv fra åkerlandet, og ikke en *isj,* en mann. Det er på høy tid at dette blir reflektert også i Bibelselskapets oversettelse. At den nye oversettelsen er mer utfordrende for tanken, og at fortellingen for noen kanskje vil oppleves mindre logisk, skader ikke, etter mitt skjønn. (Må det første mennesket ha vært en mann, dersom det andre mennesket var en kvinne, eller er kanskje ikke kjønn relevant i fortellingen før det er to mennesker på scenene?) Om leserne av 1 Mos 2 må tenke gjennom en gang til hvordan det egentlig er med skapelse og kjønn, kan bare være nyttig. I den forbindelse ville jeg også ha ønsket at en hadde oversatt "zakar" og "nekevah" i 1 Mos 1,27 "mannlig og kvinnelig" og ikke "mann og kvinne." De hebraiske termene refererer primært til biologisk distinksjon og brukes i GT ikke om sosiale roller (se Phyllis A. Bird, Phyllis A. *Missing Persons and Mistaken Identities,* 1997). Positivt er det likevel at man oversetter "som mann og kvinne skapte han dem" i stedet for "til mann og kvinne..." som i NO 78/85. Den nye oversettelsen understreker at mennesket skapes i to varianter. Tilbake i 1 Mos 2 heter det nå i v. 22, "Derfor skal mannen forlate sin far og sin mor og holde fast ved sin kvinne..." og ikke "sin hustru," igjen en positiv konsekvens av ønsket om en konkordant oversettelse. De nye oversettelsene av 1 Mos 1-3 er både bedre gjengivelser av den hebraiske teksten og mindre styrende for en bestemt kjønnsforståelse. Når dette er sagt, er ikke prinsippet om en konkordant oversettelse konsekvent gjennomført i *GTR*. Gud sier fremdeles i Hos 11,9 jeg er Gud og ikke et menneske," selv om det i den hebraiske teksten står: " For jeg er *el* (gud) og ikke *isj* (mann)." At Gud ikke er mann kan være nyttig å minne om fra tid til annen.

Det mange nok vil oppleve som det mest radikale med *GTR* er at en har hentet inn *ny* tekst som aldri før har vært med i en norsk bibelutgave. Dersom disse forslagene blir vedtatt vil Bibelen ha "vokst" siden sist. Helt nye er disse tekstene likevel ikke. Tilleggene en har hentet inn er fra Qumran, 4Q Sam, men mange av dem er også kjent fra Septuaginta. (Bd 1, s. 11-12.) For eksempel leser vi nå i 1 Sam 1, 24-25 "Men da hun hadde avvent ham, tok hun ham med opp til Herrens hus i Sjilo. Hun hadde med seg en treårsgammel okse, en efa mel og en skinnsekk med vin. Gutten var med dem, og de brakte ham fram for Herren. Og hans far slaktet slaktofferet, slik han gjorde hvert år for Herren. Han førte fram

gutten og slaktet oksen, og Hanna, hans mor, førte ham fram for Eli." Teologien i 1 Sam endres ikke med disse tilleggene. Det en gjør er egentlig bare å følge oppe et viktig prinsipp i Bibelsselskapets arbeid, nemlig at en ønsker å gjengi den (mest sannsynlige) eldste bibelteksten. Dette er etter mitt skjønn et viktig prinsipp, men jeg berømmer Bibelsselskapets mot, for det er klart at det å ta inn ny tekst i en bibelutgave er utfordrende for hvordan mange tenker om Bibelen.

Bibeltekstene i *GTR* er oversatt både til bokmål og nynorsk og blir presentert med fortløpende kommentarer. Disse kommentarene, samt det faktum at hver bibelbok presenteres med en kort innledning (en mini isagogikk) med hovedlinjer fra forskningen til den aktuelle boka, gjør at prøveutgavene også fremstår som en slags studiebibel. Innledningenen gir nyttig bakgrunnsinformasjon til lesere som har liten eller ingen faglig zbakgrunn for sin bibellesning. Når det er sagt, kunne jeg ha ønsket at også mer aktuelle problemstillinger til de ulike bøkene hadde vært løftet frem, som for eksempel betydningen av "historie" i "urhistorie", med tanke på nyere kreationsime-debatt. Kanskje er dette for mye forlangt. De to bøkene jeg har foran meg, er ikke ment som bibelkommentarer, men når en først velger å presentere bøkene for leserne, kunne dette være verdt å reflektere over.

Hvert av bindene avsluttes med et lite kapittel kalt "Ordets skole", som "er en metode som skal hjelpe mennesker til å lese Bibelen på en utfordrende og fornyet måte." Jeg tenker nok at en prøveoversettelse burde være mer rettet mot bibelstudie med vekt på *studie* enn på meditativ lesning, men det er et større problem med "Ordets skole" i denne sammenhengen. Det er ikke tatt hensyn til at *GTR* er prøveoversettelser av Det gamle testamentet, noe som gjør det nærmest litt komisk når det her heter: "Lær deg det Jesus sier, utenat" og "[d]et kan også være fint av å finne en person du vil identifisere deg med, for eksempel en av disiplene, en tilskuer... en som blir berørt av Jesus." (Bd 1, s. 122, bd 2, s.167.) Her kunne man eventuelt i stedet hatt med en liten artikkel om hva det vil si å lese Det gamle testamentet som en del av en kristen bibelutgave.

En trenger ikke være "nerd" for å lese og arbeide med disse prøveoversettelsene. Jeg tror at alle som er interessert i Bibelen på en eller annen måte vil bli utfordret av de nye oversettelsene: Utfordret til å lese mer, studere mer, diskutere lesningene sine med andre lesere og nok en gang tenke gjennom hva bibeltekster er og hvordan det i dag er meningsfullt å lese og oversette dem.

Hanne Løland,
Førsteamanuensis, Det gamle testamentet
Det teologiske Menighetsfakultet.

SØNDAGSTEKSTEN

Ernst-Modest Herdieckerhoff, Hilde Barsnes og Tore Skjæveland

Skjærtorsdag
9. april 2009
Prekentekst: Matt 26,17-29
2. Mos 12,3-8.11, 1. Kor 10,16-17

1. Forsoningens mulighet:

Kirken minnes Jesu siste måltid som han holder med disiplene sine. Jesus og de som har fulgt ham lenge, kommer sammen, og for siste gang deler han brød og vin sammen med dem. Dette måltidet er begynnelsen av et måltid som i snart to tusen år har blitt holdt når kristne har kommet sammen i fellesskap for å minnes sin Herre, for å takke ham og for å ta imot forsoning med Gud, liv og nytt fremtidshåp. Og i enkelte gode øyeblikk har troende opplevd å få kraft til å forsone seg med hverandre og med fiender. Nelson Mandela og Biskop Tutu er strålende eksempler for dette.

Mennesker samles også i dag til et fellesskapsmåltid som har vært virksomt i alle år, skapt én kirke av høyst ulike mennesker. Felles for dem er at de gjennom nattverden fikk vende blikket fra livets mørke til løftenes Gud. Slik har ofte håp kommet på banen. Fattige og rike har kommet sammen og blitt én kirke. Også i dag deler de ett håp og får kraft fra én kilde: Slumbeboeren i Manila og læreren på Lørenskog, offeret for krig og overgrep i Kongo og oljearbeideren utenfor Stavanger, flyktningen i Darfur og megleren i Oslo, bonden i Betlehem og en trøndersk skogeier, fiskeren på Sri Lanka og fiskebonden på Senja. Nattverden fører sammen atskilte verdener. Alltid har den også gitt oss en sosial utfordring, for Gud kaller både fattige og rike til ett bord, selv om det feires over hele kloden. Nattverden har en global dimensjon.

2. Bibelsk sammenheng:

Ernst Lohmeier skriver i sin Matteus-kommentar: "Påskemåltidet er som det første klokkeslaget som ringer inn fullendelsens dag".

Alt som Matteus skriver i evangeliet sitt, står i en større sammenheng. Alt har sitt utgangspunkt i løftene fra det gamle testamentet, og alt peker mot frelsen og fullendelsen i Gud rike. I sentrum av denne frelseshistorien står Jesus Kristus. Han overtar stafettpinnen etter profetene og legger med sin død og oppstandelse til rette for fullendelsen. Sett på denne måten begynner Matteus å nå sitt klimaks når vi møter dagens bibelord. Vi befinner oss helt i begynnelsen av fortellingen om Jesu lidelse, død og oppstandelse.

Matteus følger i det store og hele malen etter Markus. Det hele begynner med en innledning som er viktig for å forstå gangen videre:

- motstandernes planer om å rydde Jesus av veien,
- Jesu salving til døden gjennom en ukjent kvinne og
- Judas sin svikefulle avtale med motstanderne.

3. Teksten:

Perikopen kan deles opp i tre avsnitt:

1. Forberedelse av måltidet:
I dette avsnittet står Jesu høyhet i sentrum, samt disiplenes lydighet overfor sin Herre. Han befaler, og de utfører; det gjør de uten å stille spørsmål. En skulle tro at det ikke var så lett å finne et sted der en kan holde påskemåltid for en del mennesker midt i en by som er overfylt av pilegrimer som alle ønsker gjøre akkurat det samme. Men hele veien er det tydelig at Jesus er klar over alt som nå kommer til å skje. "Jesus is in full charge of all the proceedings." (Francis W. Beare: The Gospel According to Matthew).

Mannen som stiller rommet til disposisjon, er kjent for både Jesus og disiplene. Heller ikke han stiller spørsmål. Det som nå skjer, må skje. Begrunnelsen han får høre, er at Jesu *"kairos* er nær". *Kairos* er den tiden som er bestemt av Gud for å fullføre frelsesverket. Dette setter hele handlingsforløpet inn i en eskatologisk sammenheng. I GT står *kairos* for folkets forventning om "Herrens dag". (Jes 13,6). Her, hos Matteus, forteller begrepet *kairos* noe om menighetens håp. Vers 19 understreker igjen disiplenes lydighet.

2. Jesus og forræderen:
Måltidet begynner. Hele scenen minner om Salme 41,10: *Selv min venn som jeg stolte på, han som spiste ved mitt bord, løfter hælen imot meg.*

I motsetning til Markus som beskriver hendelsen i presens, bruker Matteus aorist for ordet "dyppe". Dette tyder på at handlingen er tilfeldig og ikke planlagt; samtidig viser den at alt er forutbestemt likevel.

Alle kaller Jesus for "Herre", Judas kaller ham for "rabbi" Dette er ikke tilfeldig. "Kyrie" er de troendes navn for sin frelser; rabbi kan brukes av alle. Det nære forholdet mellom Judas og Jesus er altså allerede brutt fra Judas sin side. Også i denne situasjonen vet Jesus om alt som kommer til å skje. Men til tross for det er ikke Judas fri for et personlig ansvar.

3. Innsettelsen av nattverden:
Matteus legger seg igjen nært opp til Markus, men språket hans ligner allerede mer en liturgisk anvisning enn en fortelling: drikk (imperativ) - Markus bare forteller at de drikker.

Jesus sier hvem han er for disiplene: I det de spiser brødet som er velsignet av ham, blir de knyttet til ham som gir sitt liv for dem. Det spesielle fellesskapet som oppstår i denne situasjonen, understrekes ved at alle drikker av samme beger, selv om hver har sitt eget. Mitt blod, paktens blod - minner om profetens ord (Sak 9,11): *"Ja, for ditt paktsblods skyld vil jeg la dine fanger slippe ut av brønnen"*. Matteus er den eneste av evangelistene som knytter tanken om syndstilgivelse til fortellingen om innstiftelsen av nattverden. Heller ikke Paulus gjør dette (1 Kor 11,25). Også her tenker Matteus ut fra GT: Blodet som utøses, livet som gis til syndenes forlatelse, åpner for en mulighet til at menneskenes synder ikke lenger skiller dem fra Gud (jf. 1 Kor 15,3): *"Kristus døde for våre synder etter skriftene"*. Apropos: Bibelselskapets 2005-oversettelse snakker om *"paktens blod, som blir utøst for mange så syndene blir tilgitt"*. Her er det snakk om mer enn en åpen mulighet. Jeg mener at forståelsen her går langt i retning av en automatisme. Dette kan jeg ikke se som sakssvarende med det jeg finner i den greske teksten. Avslutningsordet viser til fellesskapet mellom Jesus og disiplene i fullendelsen.

4. Forsonings dilemma:

Det er lett å forkynne forsoning når det handler om andre, og helst mennesker som bor langt borte. Faren ved en slik forkynnelse er imidlertid at det bare blir ord. I teorien vet vi jo hva som må til. Men hva når forsoning med dine trosfeller virkelig koster? Hva om du enten er offer for et overgrep eller selve overgriperen?

9. april 1940 ble Norge overfalt av tyske tropper. Dette ble starten på et fem år langt mareritt for de aller fleste i landet.

14. april var en søndag, den tredje etter påske, den første etter okkupasjonens begynnelse. Da ble det feiret gudstjeneste. Frem til krigens slutt ble det holdt mange gudstjenester. Enkelte av dem ble dramatiske, som da de fleste av prestene i Norge la ned embetsdelen av sin tjeneste 1. påskedag i 1942. Og enkelte ganger ble det feiret nattverd.

I samme periode ble det feiret gudstjeneste og nattverd også i Tyskland, både i menigheter som tok avstand fra nazistenes ideologi og i

menigheter som var infiltrert av denne vranglæren - mens 80 % av de kristne ikke tok standpunkt; de bare prøvde å leve sine liv så normalt som mulig: Mon tro hva Guds folk sa om forsoning i hver sin menighet? *"Én tro, en dåp, en Herre, et håp som vandrer med, og ett skal brødet være som her den næres ved"*? Hadde det bare vært så enkelt!

Forsoning kan ikke forordnes; den må vokse frem. I dag vet vi hvor lang tid det har tatt for å komme tilbake til noenlunde normale tilstander mellom de to landene. Enkelte sår er fremdeles ikke helbredet. I min prestetjeneste i både Norge og Tyskland har jeg møtt familier som ble frarøvet kjære mennesker - på begge sider; jeg traff mennesker som ble traumatisert for livet som barn - på begge sider; jeg snakket med kvinner som ble lagt for hat etter frigjøringen - både i Norge og i Tyskland; jeg traff menn som frem til i dag ikke ser uretten de har begått - også det på begge sider. Likevel: Alle er del av Jesu Kristi kirke; alle tilhører fellesskapet rundt Ham, enten vi liker det eller ei.

Forsoning kan ikke forordnes; det må hardt arbeid til for å komme i nærheten, men i troen kan vi fremdels håpe på at under kan skje - under som i Sørafrika etter at Apartheid-regimet falt.

Vi kan ikke gjøre annet enn å fortsette å be og forkynne Jesu kjærlighet. Må Guds fred da senke seg over oss, så vi får kraft til å løse konflikter på fredelig vis; må Kristus hjelpe oss å se bror og søster, også blant dem vi ikke liker. Kanskje vi da kan rekke ut hånden til mennesker som vi ikke hadde trodd vi noen gang kunne forsone oss med. Ikke minst vil vi da også få det bedre med oss selv.

5. Forsoningens utfordring:

Da Desmond Tutu i 1984 fikk Nobels fredspris, avsluttet han tin tale med følgende ord:

God calls us to be fellow workers with Him, so that we can extend His Kingdom of Shalom, of justice, of goodness, of compassion, of caring, of sharing, of laughter, joy and reconciliation, so that the kingdoms of this world will become the Kingdom of our God and of His Christ, and He shall reign forever and ever. Amen. Then there will be a fulfillment of the wonderful vision in the Revelation of St. John the Divine (Rev. 6:9ff):

Dette kan også sies til en hver som i tro på og i lydighet til Jesus kommer til nattverdbordet for å ta imot forsoning med Gud, liv og nytt fremtidshåp - uansett hvor på kloden dette måltidet feires.

Fremdeles hører vi slagene fra klokken som ringer inn fullendelsen. Når vi samles til nattverd, høres disse klokkeslagene spesielt tydelig. Av og til griper fullendelsen tak i oss allerede her og nå; da opplever vi hellige øyeblikk; da kommer fred og rettferdighet et stykke nærmere oss, og tro, håp og kjærlighet vokser.

ERNST-MODEST HERDIECKERHOFF
Sokneprest i Skårer

Langfredag
10. april 2009

Kunsten være snill

Dette utrykket kan kalle fram ulike assosiasjoner, både gode og vonde. Vi blir gjerne litt skeptiske i møte med et sånt uttrykk og tenker på naivitet, dumsnillhet og selvutsettelse like mye som hjertegod snillhet.

Å være snill på en ekte, fruktbar og god måte er i sannhet en kunst, skriver Stefan Einhorn i boka "Kunsten å være snill". Han reflekterer over hva det vil si å være snill. Snill og god er det samme. Det handler ikke om dumsnillhet og selvutslettelse. Ekte snillhet er viljen til å gjøre det gode og omsette denne viljen i handling. Av og til krever det mot, og snillhet kan være noe som oppleves mindre bra av omgivelsene. Snillhet må også pareres med en holdbar dømmekraft for at utfallet skal bli godt. Det å være snill er ikke lett; det stiller betydelige krav til oss mennesker. Men de aller fleste av oss ønsker å være gode mennesker, så det er vel verd vår streben. Vi klarer likevel ikke

alltid å leve opp til våre idealer; vi blir aldri perfekte, tvers igjennom gode mennesker med riktige motiver for alt vi gjør.

Kunsten å være snill - fra Sør-Afrika har vi fått begrepet ubuntu, og Desmond Tutu har i sin bok "Ingen fremtid uten forlatelse" sagt om ubuntu: "Da er man generøs, gjestfri, vennlig, omtenksom og medfølende... En person med ubuntu er åpen og tilgjengelig for andre, bekrefter sine medmennesker og sier ja til dem, og føler seg ikke truet av at andre er dyktige eller gode. Han eller hun har en indre sikkerhet som hviler på den kjensgjerning at han eller hun hører hjemme i en større sammenheng"

Ingen fremtid uten forlatelse - hviler i den kjensgjerning at vi tilhører en større sammen heng. Det er langfredag eller "Good Friday" som det heter her i USA. En dag for meditasjon og ettertanke. Jesus har i sannhet vist oss kunsten å være snill og det mot det krever. Jesus viste sin vilje til å gi oss godhet og fremtid ved å omsette viljen til handling; han sier ja til oss og bekrefter vår verdi som mennesker. Langfredag er ingen god dag i den forstand at det settes lys på vår tilkortkommenhet og manglende evne til å gjøre det gode alltid. Det settes lys på en avstand som har blitt til mellom oss og Gud. Det som gjør langfredagen god for oss, er at Gud kommer oss nær i vår tilkortkommenhet, med sin utstrakte hånd, med sin godhet. Hvem skulle tro at korset kunne bli et seiersymbol - kunsten å være snill. "Ingen har større kjærlighet enn den som gir sitt liv for sine venner." Joh. 15:13

Pasjonshistorien

1. Forutsigelsene

26:31-35: Teksten på langfredag starter faktisk med lovsang, viss vi tar med vers 30: "da de hadde sunget lovsangen, gikk de ut til Oljeberget." Allerede her kan vi kjenne på spenningene mellom lovsangen og korsfestelsen. Vi hører lovsangen og hosianna-ropene fra palmesøndag, men Jesu død er nå enda nærmere. Kontrastene er skarpe.

Jesus begynner med å forutsi tre hendelser som alle blir oppfylt i resten av historien. Den første er generell: Dere skal alle vende dere bort fra meg i natt. Han refererer til Sak. 13:7. Den blir oppfylt i 26:56. Den andre forutsigelsen, oppstandelse og Galilea, blir referert til i 28:7,10 og oppfylt i 28:16-20. Den tredje er til Peter personlig og blir oppfylt i 26:69-75. Alle disiplene og spesielt Peter benekter at de skal gjøre dette, men som vi vet, flykter alle som én i 26:56.

2. Bønnen i Getsemane

26:36-46: De kommer til Getsemane som betyr "oljepresse". Denne perikopen og 6:5-15 er de to store bønnetekstene hos Matteus. Jesus har tre bønnestunder i denne teksten. Jesu bønn har ekko fra Sal. 42:6,12, men understreker at han vil underlegge seg den guddommelige vilje. Begeret er den bitre døden som også er nevnt, 20:20; 26;27,28. På ny får vi høre Jesu skuffelse over disiplene som ikke kunne våke med han. Det understreker hvor ute av stand vi som mennesker er til å kunne frelse oss selv, og at Jesus måtte tømme dette begeret alene. I vers 41 får vi kontrasten mellom ånd og kjøtt, godt og vondt, som er et klassisk tema fra rabbinsk psykologi. Jesu andre bønn er bygget på 6:10. Vers 45-46. Her snakker Jesus først om at stunden er der; hans skjebne er bestemt - så kommer den konkrete referansene til Judas som personifiserer stunden og forræderen. Utfallet av Jesu bønn er at han nå kan stå ansikt til ansikt med sine fiender. Slik som med Jesu fristelse i 4:1-11 kan denne hendelsen og egentlig hele pasjonshistorien leses som en kommentar til budet om å elske Gud med hele ens hjerte, sjel og forstand, slik Jesus elsker sin himmelske Far.

3. Forræderiet og arrestasjonen av Jesus

26:47-56: Hos Matteus er dette et klimaks i forhold til at dette er *timen* for Jesu tragiske skjebne. Judas bruker et tegn på vennskap, et kyss når han møter Jesus, og Matteus har lagt til "Vær hilset" som nok et tegn på hans falskhet. Det er kysset som starter opp alle pasjonshendelsene, og fra dette øyeblikket mister Jesus kontrollen over egen kropp og er i hendene på sine fiender. Vers 51: En disippel hogger av øret på øversteprestens tjener. Dette er ikke en tilfeldig hendelse, men er gjort med intensjon og er en symbolsk handling. Denne tjeneren var ingen hvem som helst, men visepresident for Tempeladministrasjonen og er i

høyeste grad representant for øverstepresten. Og et avkutta øre ville i følge 3. Mos. 21:18 diskvalifisere hans tjeneste som prest. Men handlingen sier også noen om at en som vil arrestere Guds sønn er åndelig konkurs. Vers 52 understreker Jesu ikke-voldelige linje, og videre legger Matteus vekt på skriftenes oppfyllelse, men han har ikke med at øret blir leget, slik Lukas skriver.

4. Jesus foran det høye råd

26:57-68: Historisiteten ved denne høringen er diskutert, men det er grunn til å tro at det var en høring, ikke en full rettssak, og det kan være at romerne hadde en finger med i spillet i planleggingen. Matteus sin fortelling er mer kompakt enn Markus sin. I vers 58 skriver han at Peter kom for å se hvordan det ville ende, mens Mark. har "for å varme seg". Vers 63 innleder Øverstepresten spørsmålet sitt med et edsformular, og Jesus svarer et slags halvt bekreftende: "Du har sagt det." Deretter viser han til sin framtidige opphøyelse. Dan.7:13 og Sal. 110:1. Matteus har med "Han har spottet Gud!" som forklaring på at Øverstepresten flerrer kappen sin. I følge 3. Mos. 24:16 skulle den som spotter Gud, dø. I stedet for vaktene (ifølge Markus) er det her rådsmedlemmene selv som slår og spotter Jesus.

5. Peters fornektelse

26:69-75: De tre fornektelsene er ikke bare repetisjon, men følger et skjema innen jødisk moralteologi ved frafall under forfølgelser. En privat fornektelse var en mindre synd enn en offentlig, og en unnvikende fornektelse var mindre ille enn en uttalt en. Hos Markus er dette mønstret tydelig i at Peters fornektelser blir stadig verre; hos Matteus er det mer skjult, for her er det en offentlig fornektelse i vers 70, en ed i vers 72 og en mer unnvikende form for fornektelse i vers 74. Men han legger det i rammen av at Peter var ute i vers 69, og at han gråt bittert i vers 75. Hendelsen oppfyller til fulle Jesu profeti.

6. Jesus for Pilatus

27:1-2: Matteus har forfattet denne overgangen med omhu, og har igjen utelatt de skriftlærde som en del av dem som har tatt beslutningen. Han gir oss et inntrykk av at høringen har pågått hele natten, men at nå er beslutningen tatt, og Jesus blir overgitt til landshøvdingen Pilatus.

7. Judas tar sitt liv

27:3-10: Se også Apg 1:18-19. Denne fortellingen om Judas er særstoff for Matteus og er bygget på lokale muntlige tradisjoner. Den deler med Acta sin versjon at Judas døde en brutal død, og at det var en sammenheng mellom hans død og Blodåkeren. De to versjonene er uenige i hvordan han døde. Acta har at han falt og revnet, og Matteus at han hengte seg. Matteus har med denne historien for å vise oppfyllelsen av profetien i 26:24. Vers 3: 30 sølvpenger, se Sak 11:12 og 2 Mos 21:32. Vers 4: Selvmordet kan ses på som en form for avvik, og tap av moralske holdninger etter at han har forrådet ham som var hans kjerne for mening. (E. Durkheim, Suicide, Paris 1897) Vers 7: Gravplass for fremmede, den ble også brukt til kriminelle, fattige og offer for pest.

8. Jesus for Pilatus

27:11-14: Matteus introduserer den romerske rettsaken på en formell og juridisk måte. "Er du jødenes konge?" i kontrast til Øverstepresten spørsmål: "Er du Messias, Guds sønn?" Jesus svarer halvveis bekreftende, slik han har gjort før.

9. Jesus blir dømt til døden

27:15-26: Den såkalte skikken med å gi en fange amnesti ved påskehøytiden er ikke dokumentert utenom evangeliene, men ideen om amnesti ved spesielle anledninger var ikke ukjent. I vers 18 skriver Matteus at det er på grunn av misunnelse jødene har utlevert Jesus til Pilatus. I vers 19 forteller Matteus om Pilatus sin kone og hennes drøm som sier at Jesus er uskyldig, og at det derfor indikeres at han bør løslates. Men overprestene og de eldste overtaler folkemengden til å kreve Barabbas løslatt - igjen et tegn på at de er med på en urettferdig dom. Matteus gjør tydelig det frie valget til folkemengden gjennom Pilatus sitt spørsmål: "Hvem av de to?" Så kommer det andre spørsmål: "Hva skal jeg gjøre med Jesus, som kalles Messias", og her blir Messias-tittelen brukt av Pilatus. Svaret er korsfest! Pilatus stiller et tredje spørsmål. "Hva ondt har han gjort?"

Dette understreker på ny indikasjonen på Jesu uskyld, men på ny er svaret korsfest! Vers 24: Pilatus vasker hendene, som et tegn på at hans uskyld overfor Gud i det som skjer. Dette er en gammeltestamentlig skikk og ikke en romersk. Vers 25... "la hans blod komme over oss" er en kontrast til Pilatus sitt forsøk på å si seg uskyldig. Det må forstås som datidig polemikk. Det er sagt av folket, ikke av Gud og har ikke en evig karakter, slik vi kan se i 1 Kong 2:33. 26:28. Jesus gir oss sine ord om hans blods betydning. Vers 26: Fanger ble pisket for å gjøre dem svakere, slik at lidelsene på korset skulle bli mindre og kortere.

10. Soldatene spotter Jesus

27:27-31: Dette blir en understrekning av det grusomme som skjer. De kler han opp i en av deres egne kapper og setter en tornekrone på hans hode. Jesus hadde jo allerede også blitt gjort narr av og spottet av rådet.

11. Jesus blir korsfestet

27:32-44: Matteus følger Markus svært nær her, men styrker referansene til Sal 22 og 69. Tre grupper håner Jesus: de som går forbi, myndighetene og røverne. Jesu død på korset er en ydmykende, grusom død og kan ikke glorifiseres på noen måte. Det er en historisk realitet. Matteus introduserer dog noen mytiske element knyttes til hans død i vers 51-53. I vers 34 har vi en allusjon til Sal 69:22, vers 35 viser til Sal 22:19. Vers 36: Matteus er opptatt av at de satt og holdt vakt over ham, slik vi ser også i 27:62-66 og 28:11-15. Matteus har også med: "Dette er Jesus" i tillegg til jødenes konge, som hos Markus. Vers 40: Viss du er Guds sønn.. Denne uttalelsen øker det teologiske nivået i spotten mot Jesus. Matteus har også med hele listen av alle som er ansvarlig for Jesu død.

12. Jesus dør

27:45-50: I følge Markus led Jesus på korset i rundt 6 timer. Matteus har ikke den første tidsreferansen. Vers 46: Jesu rop kommer fra Sal 22:1. De uttrykker Jesu følelse av å være forlatt, men ikke desperasjon, for det er en bønn til Gud. Vers 47: Her spilles det på at *Eli*, min Gud, blir tolket av folkemengden som et rop på Elia. Vers 48: Se Sal 69:22. Vers 49: Matteus endrer Markus sin "ta ned" til det mer korrekt teologiske "frelse". Vers 50 Her understrekes Jesus sin frivillighet i hans død ved at han oppgav ånden.

Preken og gudstjenesten

Jeg har alltid syntes at det tomme alteret er et sterkt symbol når vi kommer til gudstjeneste på langfredag, og gir en god ramme for refleksjon på dagens karakter og budskap og hjelper oss med kontrasten mellom langfredag og 1. Påskedag. Det har gjerne vært tradisjon å ikke preke på langfredag. Jeg vil allikevel oppfordre til å gjøre det. Teksten på langfredag er så spekket med ord og teologi at vi trenger litt hjelp for å få satt fokus, men bare litt hjelp. Jeg foreslår at en deler opp teksten ikke i tolv punkt, slik jeg har gjort ovenfor, men noen færre. leser teksten, eller får noen andre til å lese den, lar musikken komme inn som et mellomspill - gjerne bare instrumentalt for så å komme med en kort betraktning til hver av tekstbolkene. Viktig at betraktningene ikke blir for lange, selv om vi har mye godt å si; da kommer vi heller til å drukne i ord i stedet for å få satt fokus. Ha heller ikke for lange musikkbolker, men heller kortere som skaper en god flyt mellom tekst musikk og betraktninger.

Skisse:

Kunsten å være snill.

Jesus sier: DU! Hans kjærlighet har utvalgt deg.

1. Lese Matt. 26:30-46
   Musikk..
   Dere skal vende dere bort. Jesu bønn og hans skuffelse. Jesu menneskelighet.
   (2 minutt)
   Musikk..
2. Lese Matt. 26:47-68
   Musikk..
   "Timen" for Jesu skjebne er kommet.
   Er du Messias, Guds sønn? Du har sagt det.
   (ca. 2 min)
   Musikk...
3. Lese Matt. 26:69-27:10
   Musikk..
   Peter som person, menneske - hans likheter med oss og hans følelser som kommer frem i teksten. Fornektelsen..
   (2 min)
   Musikk..

4. Lese Matt. 27:11-31
   Musikk...
   Drømmen til kona til Pilatus - ha ikke noe å gjøre med denne uskyldige mannen. Pilatus gir etter for presset. Jesus går mot døden. Mobbing og spytting (2 min)
   Musikk
5. Lese Matt. 27:32-50
   Musikk..
   Jesus på korset. Gud oppleves fjern, men er så nær. Guds nærhet i fjernheten. Gud kommer oss nær i lidelsen, nær hver enkelt av oss.
   Så oppgir han ånden og dør. Sannelig, han var Guds sønn. I sannhet - kunsten å være snill. Kanskje er vår ambivalens i møte med denne setningen den samme som det paradoksale i Jesu død. Det er lidelse i livet og liv i lidelsen. En vanskelig tanke. Men i den ligger også håpet og forventningen. Jesu liv ender i en bønn til Gud som oppleves fjern, men er nær - en bønn i tillit til at Gud og at livet i lidelsen må få makt, at Gud må vise seg som Gud. (2 min)
   Musikk..

HILDE BARSNES
Sjømannsprest i New York

Langfredag aftan
10. april 2009
Preiketekst: Matteus 27,57-66

Det er ikkje så mange langfredagskveldgudstenester, og teksten vert nok ikkje ofte brukt, for ein kan nesten berre bruka han der det tidlegare på dagen er feira langfredagsgudsteneste. Berre etter forkynninga av Jesus død vert det meiningsfylt å lesa om gravlegginga.

Meditasjon

Teksten handlar på ei side sett om tomrommet etterpå - etter at Jesus har anda ut - etter at ståket har lagt seg. Og dei næraste står stille att med ein død og ei grav; berre motstandarane skundar seg. Samtidig er teksten som eit mellomspel mellom to akter der scena vert gjort klar og skodespelarane inntek plassane sine. Jesus vert lagt i grava og steinen rulla for. Kvinnene gjer seg klare til å fortsetta etter sabbaten. Soldatane vert utplasserte, steinen forsegla.

I meditasjon over denne teksten er det to tankar som melder seg. For det fyrste er det ikkje til å unngå at dramatikken før og etter blandar seg i tankane. Påskedagen etterpå og langfredagen før er ein del av samanhengen. Heile påskeforteljinga fortel at Gud handlar til vår frelse gjennom Jesu død og oppstode; teksten vår er berre ein innpust før proklamasjonen av oppstoda, eit pusterom to handlingar som er grunnleggande for vår tru. Difor kan ein ikkje forkynna om teksten som om han var utan kontekst.

Den andre tanken er at når fyrste del av teksten (v 57-61) handlar om Josef av Arimatea og Maria Magdalena og den andre Maria sine handlingar etter dødsfallet, så les eg sorgreaksjonar inn i det. Dette vert understreka av at dei to Maria'ane berre sit der; dei gjer ingenting. Er dei lamma av sorg; er det ein reaksjon etter å har vore med på dødskampen og døden? Kanskje vil dei i kyrkja som lever med sorga i seg, kjenna seg igjen. Dette handlar om korleis livet er når døden kjem, og sorga tek makta, også for dei som trur.

I Josef av Arimatea sine handlingar les eg at her er ein som trår til sjølv om han ikkje er næraste familie eller ein i den vanlege læresveinflokken. Josef ordnar det praktiske med gravferda; han tek ansvar. Samtidig er det rituala omkring døden som driv handlingane framover. Kanskje han får bearbeidd sorga gjennom å handla. Kan dette seia oss noko om det at faste ritual og tradisjonar kan hjelpa oss gjennom dagane? Handlar det om at fellesskapet rundt er viktig i sorga, ikkje berre ord, men og praktisk hjelp?

Teksten

Matteus fortel at Josef måtte gå til Pilatus for å få utlevert liket av Jesus. Markus har med ein interessant detalj (Mark 15,44-45): Pilatus var overraska over at Jesus var død så snart, så han måtte sjekka dette ut med offiserane sine før han frigav liket. Her har ein eit utgangspunkt for å avvisa tanken om at Jesus berre var skindød.

For romarane var det ikkje viktig å gravlegga forbrytarar; dei let dei gjerne henga til skrekk og åtvaring til gribbane hadde ete dei, men for jødane var det viktig, for Moselova sa at ein som hadde fått dødsstraff og vart hengt opp i eit tre var forbanna og ikkje skulle henga over natta, for då kunne landet Gud hadde gjeve dei, verta ureint. (5. Mos 21,22-23)

Det var viktig etter jødisk lov at han vart gravlagt før Sabbaten. Og for vener og familie var det viktig at han fekk ei verdig gravferd og ikkje vart behandla som ein forbrytar og slengt i ei simpel grav. Me ser spor av at dei starta med å gjennomføra gravferdsritualet, med reint linklede, så mykje som dei hadde tid til. Frå påskedagens tekst forstår me at det ikkje tid til alt, så salvinga måtte utsetjast. Maria Magdalena og den andre Maria vart sitjande igjen etter at Josef hadde rulla steinen for; dei fekk ikkje gjort meir, men måtte koma att etter helga.

Josef av Arimatea hadde vorte ein disippel av Jesus. Han vart truleg ikkje kalla slik som dei andre; kanskje skjedde det gjennom læresveinane sitt arbeid eller gjennom Jesus forkynning. Ifylgje Joh 19,38 heldt han det skjult av frykt for jødane. Matteus nemner at han er rik; det korresponderer med profetien i Jes 53,9.

Kvifor det var Josef av Arimatea som stod for gravlegginga, og ikkje familien eller læresveinane, går ikkje fram. Kanskje var det han som kunne; kanskje var det han som hadde innflytelse nok til å får utlevert Jesus døde kropp. Ein kan spekulere på kva dette kosta han, for han stod offentleg fram som ein tilhengar etter å ha halde det skjult medan Jesus levde.

Forteljinga om at overprestane og farisearane bad om at det vert sett ut vakt, er særstoff for Matteus. Det same er alle tekstane som fortel om vaktmennene og deira reaksjonar ved oppstoda i 28,4, og om at dei fekk pengar for å lyga om oppstoda 28,11-15. Det kan hevdast at dette tyder på at det er skapt for å imøtegå rykte, men i fylgje Kvalbein det kan like gjerne vera at Matteus her tar med ein historisk tradisjon fordi ryktet om likrov var kjent i det jødiske miljøet han skreiv for.

Det er ironisk at Jesus fiendar hugsa kva Jesus hadde sagt, men dei trudde det ikkje; likevel handla dei sjølv om dei berre tenkte at dette kunne brukast til bedrag. Læresveinane ser ikkje ut til å ha vore i stand til å handla.

Det er ikkje lett å finna eit evangelium i denne teksten. Då hjelper det å lesa redaksjonshistorisk. Matteus hadde ikkje med desse versa for at dei skulle lesast aleine, men ut frå samanhengen i heile påsken.

Gudstenesta

Langfredag aftan har sin eigen enkle liturgi i gudstenesteboka med berre ein tekstlesing og ein kort preike eller tekstmeditasjon. Elles er det berre to salmar og litaniet med fastekollekten. Salmane NoS 165 "Se, dødens brodd er brutt" og NoS 156 "Velsignet vær, O Jesus Krist" omtaler både Jesus gravlegging i andre vers. Elles er langfredagssalmane aktuelle, og kanskje skal ein vurdera å ha med ein kjent gravferdssalme.

Kort preika

1. Forteljinga må forståast ut frå Guds frelseshandlingar i Jesus før og etter, både langfredag og påskedag som Guds inngrep kling med.

2. Her er menneske prega av sorg. Dagen er grå, slik menneskelivet er i møtet med tapet og døden. Og var vår Bibel berre eit lausrive blad med denne teksten, så er det ikkje her noko bod om lys, berre om sorg og motstand ein langfredags kveld.

3. Men dei sørgjande den gongen vart overraska av at Gud greip inn. På neste ark er det lys, Guds krefter vert synlege. Dei sorgtyngde sine bøner er ikkje forgjeves, for Guds grip inn rundt neste hjørne. Dei som sørgjer ser det ikkje, men trua veit det, håpar det, fordi Gud er den same i dag.

TORE SKJÆVELAND
Seksjonsleiar for kyrkjefag
Bjørgvin bispedøme

FRA BISPEDØMMERÅDENE OG KIRKEDEPARTEMENTET

TILSETTINGER

Tunsberg bispedømme

Tunsberg bispedømmeråd har i møte 18. desember 2008 tilsatt:

- Anne Grete Listrøm som sokneprest i Drammen prosti med særskilt tjenestested Tangen sokn.
- Per Erik Karlsson Brodal som kapellan i Drammen prosti med særskilt tjenestested Bragernes sokn.

Tunsberg bispedømmeråd har i møte 13. januar 2009 tilsatt:

- Alan Madsen som sokneprest i Hallingdal prosti med særskilt tjenestested Hemsedal sokn.

Alle tre har bekreftet at de tar imot stillingene.

Nyhet

Erna og Toralf Dehli (red.)

HÅNDEN PÅ HJERTET

Ti kvinner og én mann om ærlighet, mot og lengsel, om sår som må blø før de kan gro

Tekster av Liselotte J Andersson, Ylva Eggehorn, Margareta Melin m.fl.

Forfatterne av disse 41 tekstene oppfordrer varsomt og klokt til å åpne hjerte og sanser for skjønnhet og smerte i møte med seg selv og sine medmennesker. For gjennom å våge sin sårbarhet å gjøre livsvandringen mindre ensom.

Kr 198,-

Avenir Forlag

Besøk oss på: www.lutherforlag.no

DET TEOLOGISKE
MENIGHETSFAKULTET

LEDER FOR PRAKTISK-TEOLOGISK SEMINAR

Hovedoppgaver tillagt stillingen er:
- Ledelse av Praktisk-teologisk seminar
- Programansvar for profesjonsutdanningen i teologi
- Undervisning og veiledning i praktisk teologi

Vi søker en medarbeider med følgende kvalifikasjoner:
- Undervisningserfaring på høyere nivå
- Kompetanse innenfor fagområdene pastorallære/ menighetsbygging og homiletikk
- Erfaring som menighetsprest, og god kunnskap om Den norske kirkes oppbyggning og struktur
- Gode administrative evner og lederegenskaper

Vedkommende som tilsettes vil få et sentralt ansvar i arbeidet med den pastorale og kirkelige dannelse av studentene, og må ha de nødvendige personlige forutsetninger for dette arbeidet.

For full utlysning, se **www.mf.no**

Nærmere opplysninger om stillingen kan fås ved henvendelse til rektor *Vidar.L.Haanes@mf.no*

Søknad merket "Leder Praktisk-teologisk seminar" sendes
Det teologiske Menighetsfakultet
Pb 5144 Majorstuen, 0302 Oslo
E-post: *hildegun.h.hoeg@mf. no*

Søknadsfrist 5. mars 2009.

B ØKONOMI ÉCONOMIQUE
DISTRIBUERT AV POSTEN NORGE
NORGE P.P.

Returadresse:
Luther Forlag
Grensen 3
0159 OSLO

UTKOMMER annenhver uke på Luther Forlag og redigeres av praktikumsrektor Halvor Nordhaug, professor Harald Hegstad, prost Jan Otto Myrseth og kapellan Sunniva Gylver.

REDAKSJON
Luthersk Kirketidende, v/Eyolf Berg,
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Red. sekr.: Eyolf Berg.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

LESERINNLEGG til Luthersk Kirketidende mottas med takk, og kan sendes til ovenstående e-postadresse.

ABONNEMENT, ADRESSEENDRING O.L.:
Luthersk Kirketidende v/*Eyolf Berg,*
Luther Forlag, Grensen 3, 0159 OSLO.
Tlf. 91 17 65 37.
e-post: redaksjon.lk@lutherforlag.no

Pris kr. 525,- pr. år for Norge. Utlandet kr. 650,- pr. år.
Kontonummer: *3000.14.73669*

ANNONSEPRISER
Det er muligheter for følgende 7 annonsemoduler i LK:
1. *1/2 kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 61 mm) kr 500,- +mva
2. *Kvartside* (Høyde 42 mm, bredde 127 mm) kr. 900,- +mva
3. *Halvside* (Høyde 177 mm, bredde 61 mm) kr. 1500,- +mva
4. *Halvside* (Høyde 85 mm, bredde 127 mm) kr. 1500,- +mva
5. *3/4 side* (Høyde 130 mm, bredde 127 mm) kr 2000,- +mva
6. *Helside* (Høyde 177 mm, bredde 127 mm) kr. 2500,- +mva
7. *Dobbelside* (Høyde 177 mm, bredde 2x127 mm) kr. 4000,- +mva

ISSN 0332-5431

Trykk: Bedriftstrykkeriet AS